

ایپازار

شماره یازدهم

اول فوس ۱۳۲۶

سال پنجم

خراسان

بعد از نشر مقالات و رساله خراسان ، در طی مطالعات ، مجدداً به اسم خراسان
 برخورد شد که تا زمان امیر شیرعلیخان پادشاه قرن نوزده افغانستان (۱۸۶۲-
 ۱۸۷۸ مسیحی) این اسم در مورد افغانستان اطلاق میکردید اینک آن باد داشتهای
 کوچک به مجله شریفه آریانا تقدیم میشود :

اول : نور محمد قندهاری متخلص به «نوری» در سال ۱۲۸۷ قمری هجری
 مساوی سال ۱۸۷۰ مسیحی و دوره دوم سلطنت امیر شیرعلیخان که تالیف بنام
 «گلشن امارت» در تاریخ و سوانح این پادشاه تالیف نموده که در ۱۳ ماه صفر
 همانسال از تحریر تمام شده است ، این نسخه (شاید منحصر بفرد) متعلق به
 محمد آصفخان کابلی بوده و در پنجشنبه روز نزدیک برای کتابخانه هوزه کابل
 خرید شده ، و امید است راجع به اصل کتاب در آینده شرحی در مجله شریفه
 نوشته شود .
 مولف مذکور در صفحه پنجم کتاب خود زیر عنوان ذکر ولود امیر شیر
 علیخان مینویسد :

«در آن زمانی که خاقان مغفرت نشان امیر بی نظیر علیین مکان
امیر دوست محمد خان در ولایت «خراسان» در دارالسلطنه کابل آرام
تقابل که نزهتگه روحانیان و مردمک دیده «خراسان» بلکه
غره ناصیه شخص جهان است بر اورنگ امارت و جهانبانی نشسته»

دوم : محمد حیات گنداپوری در کتاب معروف خود موسوم به «حیات افغانی»

(تألیف در سال ۱۸۶۵ مسیحی و طبع لاهور در سال ۱۸۶۷ مسیحی) در صفحه

۳۸۰ به نقل یکی از ابلاغیه‌های رسمی نماینده دولت انگلیسی در لاهور می‌پردازد:
درین ابلاغیه که در زبان فارسی بعنوان سر کرده گمان و زیری ولایت بنون
در ساحل راست دریای سنده خطاب گردیده چنین گفته میشود:

«شمار از پیشگاه حضور «هربرت ادوررز» صاحب بها در «استمنت رزیدنت»
لاهور بر ملککان و زیری هاتی خیل و بیزن خیالان عمرزئی و سرکی خیل و محمد
خیل و سودن خیل و بگی خیل و جانی خیل و غیره که برای جر که فراهم شده
اند واضح باد که باینجانب چنین معلوم میشود که از وقت بدر آمدن ملک بنون
از سلطنت پادشاهان «خراسان» که تخمیناً عرصه بیست و پنجسال باسی سال
باشد . . . مورخه ۲۷ سال ۱۸۴۷»

محتاج توضیح نیست که عبارت «سلطنت پادشاهان خراسان» درین ابلاغیه
مطلب از دولت ابدالی افغانستان است که بعد از کور شدن زمانشاه مشهور
واغتشاشات داخلی فرصت داد تارنجیت سنگ حاکم افغانی پنجاب نمود
ورزیده استقلال پنجاب را در ساحل چپ دریای سنده اعلان و متعاقباً در ساحل
راست دریای سند تجاوز و ولایات افغانی را اشغال نماید که منجمله علاقه بنون
سابق الذکر بود.

سوم : واجد علی ہندی در سال ۱۲۶۱ قمری برابر سال ۱۷۴۵ مسیحی کتاب

بنام مطلع العلوم و مجمع الفنون در دو جلد تألیف کرده و در جلد اول راجع

بجغرافیای ممالک ایران و افغانستان چنین مینویسد :

« بیان ممالک ایران - ایران یعنی فارس ملک وسیع و آباد است و ...

حدود غربی آن به ایشیای روم پیوسته و حدود شرقی به سرحد « خراسان »

و حدود شمالی به بحیرہ خضر و سرحد تاتار و حدود جنوبی به بحر ہند و خلیج

فارس ... » (مطلع العلوم طبع نولکشور سال ۱۸۷۳ مسیحی صفحه ۲۳۵)

« بیان ممالک « خراسان » - غرب آن ملک فارس و شرق آن ہندوستان

و بطرف شمال ملک تاتار و بطرف جنوب خلیج عرب - ہرات و قندھار

و غزنین و کابل از بلاد مشہورہ « خراسان » است و اقسام فواکہ

انگور و سیب و ناسیانی و انار از محاصل آن ملک است . »

(مطلع العلوم طبع نولکشور ۱۸۷۳ صفحه ۲۳۶)

میر سلام محمد عیار

شوشکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی